

II. TBMM DÖNEMİ

23 Nisan 1920 de açılan TBMM Kurtuluş Savaşı, ulusal egemenlik konusunda önemli ilerlemeler kaydetmiş ancak bu dönemde oldukça yıpranmış. Lozan'a ara verildiği dönemde TBMM, 1 Nisan 1923'te seçimlerin yenilenmesi kararını almıştı. Yapılan seçimlerde İzmir ve Ankara'dan milletvekili seçilen M.Kemal Ankara'yı tecih etmişti. 11 Ağustos 1923'te II.TBMM toplanmıştı. Bazı siyasi bunalımlar bu meclis tarafından     lenmi , İnkılap hareketleri de bu meclis tarafından gerçekleştirildi. Bu yönüyle inkılapçı meclis adını almıştır. Ekim 1927'ye kadar a ı malarını sürdürdü.

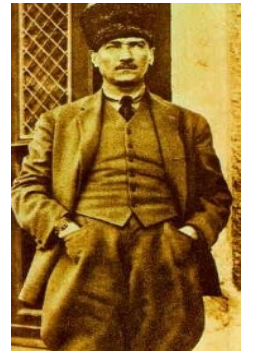
İNKILAP KAVRAMI

İnkılabın amacı milleti her yönden daha ileri gitmesini sağlamaktır. İnkılap çabucak ve kolay gerçekleşen bir hareket değildir. İnkılapların gerçekleşmesi için uçun zemine ve zamana ihtiyaç vardır. Bu yüzden 3 a amadan oluşmaktadır.

- 1) Fikri Hazırlık Safhası: Yapılacak yenilikler ile ilgili fikirlerin ortaya atıldığı, hazırlıkların yapıldığı dönemdir.
- 2) İhtil l Safhası: Mevcut düzenin halk ayaklanmasıyla yıkılmasıdır. Türk İnkılabının bu safhasında hem i galci g  lerle hem de saltanata karşı mücadele verildi.
- 3) Yeni Düzenin Kurulması: İhtil l meydana geldiktens onra ynei kurumların olu turuldu u safhadır. Böylece milletin her alanda ileri gitmesi sağlanmıştır.

Türk İnkılabının  zellikleri:

- Türk inkılabı dirli  ve yeniden do u  hareketidir.
- Milli bağımsızlık ve milli egemenlik mücadelesidir.
- Türk milletini Batı kültürüne yakla tırmı tır.
- Türk inkılabının uzun süreli bir hazırlık safhası olmamıştır.
- Belirli bir ideoloji taklit edilmemiştir.
- D   nen ve ger ekle tirenler aynı kadrodur.
- Sömürge haklarına örnek teşkil etmiştir.

Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar

Saltanatın kaldırılması(1 Kasım 1922)

Padişah ve İstanbul Hükûmeti Kurtuluş Savaşı sırasında destek vermemiş üzerine ulusal mücadeleye karşı durmuşlardı. Ayrıca İtilaf Devletleri Lozan Grüşmelerinde ikilik çıkarmak için bunu koz olarak kullanmak istemekteydi. I. TBMM tarafından kaldırıldı. Saltanatın kaldırılması Atatürk'ün **cumhuriyetçilik, ulusal egemenlik ve laiklik** ilkeleri ile ilgilidir.

- Osmanlı Devleti resmen(hukuken) sona erdi.
- Ulusal egemenlik yolunda bir adım atıldı.
- Laikliğin önemli bir aşaması gerçekleşti.
- İtilafların Lozan'da ikilik çıkarma planı bozuldu.
- TBMM Abdülmecid Efendi'yi halife seçti.
- Sultan Vahdettin 17 Kasım 1922'de İngiliz Malaya gemisi ile ülkeyi terk etti.

Ankara'nın Başkent Oluşu

Mustafa Kemal Paşa, Erzurum ve Sivas Kongrelerinden sonra 27 Aralık 1919 günü temsilciler ile birlikte Ankara'ya gelmişti. Savaşın yöntemi ve haberleşme Ankara'dan yürütüldü. TBMM 23 Nisan 1923'te Ankara'da açılmıştı. M.Kemal Paşa bundan sonra ülkeyi kurtarma çalışmalarını buradan yürütmeye başladı. Yurt düşmandan kurtulunca İsmet Paşa ve on dört arkadaşı Ankara'nın başkent olması için TBMM'ye yasa önerisi verdiler. Öneri mecliste onaylanıp kabul edildi. 13 Ekim 1923 bu sırada elçiliği bulunan devlet Afganistan'dı.

Cumhuriyet'in İlanı(29 Ekim 1923)

Kurtuluş Savaşı hazırlık döneminde genelge ve kongrelerde yeni yönetim şeklinin cumhuriyet olacağı mesajı verilmişti. TBMM dönemlerinde uygulanan rejim aslında cumhuriyet esasına dayanıyordu. Bunun için yeni adın konması gerekmekteydi.

İlanın nedenleri:

- Cumhuriyet'in önündeki engel olan saltanat kaldırıldı.
- Lozan ile milli bağımsızlık tam olarak gerçekleşmişti.
- Yeni Türk Devleti'nin adının belli olması gerekmekteydi.
- Başkent sorunu çözülmüştü.
- Meclis Hükûmeti sisteminden doğan sıkıntılar
- Bu sistem içinde devlet başkanlığının boş gözükməsi
- Fethi Okyar Hükûmeti'nin istifa etmesi sonucunda hükûmet bunalımı yaşandı.

→ **Sonbahar-Ekim-Güz Bunalımı** da denir.

- Devlet başkanı sorununu çözömleme
- Cumhuriyet'in ilanı Atatürk'ün cumhuriyetçilik, ulusal egemenlik ve halkçılık ilkeleri ile ilgilidir. Ayrıca Cumhuriyetin ilanıyla 1921 Anayasası'nda gerekli değişiklikler yapıldı. Yönetim şekli cumhuriyet, dini islam, resmi dilinin Türkçe olduğu şeklindeki madde anayasaya konmuştur. Cumhuriyet'in ilanı ile;
- Yeni Türk Devleti'nin adı belli oldu.
- Meclis Hükûmeti sisteminden, kabine sistemine geçildi.
- İnkılaplar için zemin hazırlandı.

Ali Fethi Okyar

Türkiye'nin ilk cumhurbaşkanı M.Kemal İlk Meclis Başkanı Ali Fethi Okyar ilk Başbakanı İsmet İnönü'dür. Ayrıca M.Kemal dört dönem cumhurbaşkanlığı yapmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile devlet başkanı sorunu çözülmüş ve rejim tartışmalarına son verilmiştir.

Halifeliğin Kaldırılması(3 Mart 1924)

Cumhuriyetin ilanından sonra halifenin hiçbir siyasi yetkisi kalmadı. Halife eski düzen yanlılarını ümitlendiriyordu. Halifenin görev dışı davranışları ve meclisin verdiği kararlara uymaması gibi sorunlar vardı. Dolayısıyla inkılaplar önünde engel teşkil etmekteydi. Ümmetçi toplum anlayışından ulusal toplum anlayışına geçilmek istenmişti. Ayrıca Laiklik ve halifelik kurumu birbiriyle bağdaşmıyordu. Hindistan'daki bazı tarikatların İsmet İnönü'ye yolladıkları mektup da basına sızdırılmıştı. İnönü bunun üzerine bunu yayınlayan gazetecilerin hiyatiyet-i vataniye ile yargılanması için harekete geçti. Gizli meclis oturumunda: "Bu gazetecileri cezalandırmazsak, içerde ve dışarda TBMM'nin zayıf olduğu imajı verilecek ve artık her önüne gelen kavli, fiili ve neşri hilafet taraflısı yayın yaparak yeni kurduğumuz cumhuriyeti zayıflatmaya girişeceklerdir" demişti. Halifeliğin kaldırılması teklifi Urfa milletvekili **Şeyh Saffet Bey** sundu. Mecliste kabul edildi. Son halife Abdülmecid Efendi'nin İsviçre'ye sürgüne gönderilmesi tepkiyle karşılanmamak için gizlice yapıldı. Önce kendisine bu haber İstanbul emniyet müdürü ve valisi tarafından verildi. Ardından sabah 5'te evinden ailesi ile birlikte alınıp trene bindirildiler. Buradan İsviçre Alp Oteli'ne yerleştirildiler. Çok eşliler ülkeye alınmadığından bir süre sınırda bekletildi. Daha sonra sınırı geçebildi. Burada önce gazetecilere Türkiye'yi karalamayacak olumlu yönde demeçler vermiştir. Daha sonra biraz süre geçince Türkiye'nin aldığı kararın din dışı olduğunu ileri sürüp İslam alemine çağrı yapmıştı. Türkiye'nin İsviçre'ye baskısı nedeniyle bir daha böyle söylemler bulunamadı. Ardından Fransa'ya yerleşti. II.Dünya Savaşı'nda kaldığı yer Almanlar tarafından bombalanırken son halife Abdülmecid Efendi hayata gözlerini yumdu. Halifeliğin kaldırılmasının sonuçları:

- Laiklik yolunda en önemli adım atıldı.
- Osmanlı hanedanı yurt dışına çıkarıldı.
- İnkılaplar süreci hız kazandı.
- Ulusal egemenlik pekişti.
- Halifeliğin kaldırılması Atatürk'ün laiklik, cumhuriyetçilik ve milliyetçilik ilkeleriyle ilgilidir.
- Halifeliğin kaldırılmasıyla Türkiye'nin İngiltere, Fransa ve İtalya ile olan ilişkilerini geliştirmiştir.
- 8 Nisan 1924'te Şeriat Mahkemeleri kapatıldı.

Halifeliğin kaldırıldığı gün yapılan önemli gelişmeler:

- Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarıldı:
- Eğitim, öğretim kurumları birleştirildi.
- Tüm okullar Maarif Vekaleti'ne bağlandı.
- Şer'îye ve Evkaf Vekaleti kaldırıldı, yerine:
- Diyanet İşleri Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü kuruldu. Böylece Şeyhülislamlık makamı da kaldırılmış oldu.
- Erkan-ı Harbiye Vekaletinin yerine:
- Milli Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığının kurulması kararlaştırıldı.
- Bu yenilik ordunun siyasetten ayrılması için önemli bir adımdı.
- Osmanlı hanedanının yurtdışına çıkarılmasına karar verildi. 1952'de kadın üyelerin, 1974'te de erkek üyelerin Türkiye'ye dönmesine izin verildi.

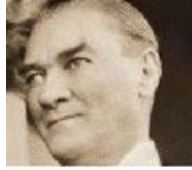
1924 Anayasası(20 Nisan 1924)

- 1921 Anayasası değişen şartlara yanıt vermiyordu. Polonya ve Fransa anayasalarından yararlanılarak yeni bir yasa oluşturuldu. Atatürkçülük'ün **cumhuriyetçilik** ilkesi ilgilidir. Önemli maddeleri:
- Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
- Devletin yönetim şekli Cumhuriyet'tir.
- TBMM üyeleri 4 yıllığına seçilir. Seçilme yaşı 30'dur.
- Devletin dini İslam, dili Türkçe, başkenti Ankara'dır.
- Cumhurbaşkanı TBMM içinden 4 yıllığına seçilir. Aynı kişi tekrar Cumhurbaşkanı seçilebilir.
- Seçme ve seçilme hakkı sadece erkeklere aittir.
- Yasama Meclis'e, yürütme hükümete, yargı bağımsız mahkemelere aittir.
- İlköğretim herkes için zorunludur.
- Bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları kanun önünde eşittir.
- Daha sonra bu anayasa üzerinde bazı değişiklikler yapıldı:
- 10 Nisan 1928'de "Devletin dini İslam'dır." maddesi çıkarıldı. Milletvekillerin ve cumhurbaşkanın yemin metninden "Vallahi" ifadesi çıkarıldı. "Şer'i hükümleri yerine getirilmesi TBMM'ye aittir." maddesi anayasadan çıkarıldı.
- 5 Aralık 1934'te kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı. Seçmen yaşı 22'ye çıkarıldı.
- 5 Şubat 1937'de Atatürk ilkeleri anayasaya girdi. Çiftçilerin topraklandırılması ve ormanların devletleştirilmesi hakkında düzenleme yapıldı. "Hiç kimse felsefi görüşü, din, mezhep inancı ve tarikatten dolayı kınanamaz" hükmünden tarikat kelimesi çıkarıldı.
- 10 Ocak 1945'te anayasanın dili öz Türkçeleştirilmiştir.(1952'de eski haline dönmüştür.)
- Bu anayasa ile 1876 Kanuniesasi ve 1921 Teşkilat-ı Esasi rafa kaldırılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin

Cumhurbaşkanları:

- 1) Atatürk(1923-1938)
- 2) İsmet İnönü(1938-1950)
- 3) Celal Bayar(1950-1960)
- 4) Cemal Gürsel(1961-1966)
- 5) Cevdet Sunay(1966-1973)
- 6) Fahri Korutürk(1973-1980)
- 7) Kenan Evren(1982-1989)
- 8) Turgut Özal(1989-1993)
- 9) Süleyman Demirel(1993-2000)
- 10) Ahmet Necdet Sezer(2000-2007)
- 11) Abdullah Gül(2007-2014)
- 12) Recep Tayyip Erdoğan(2014-....)

Çok Partili Yaşama Geçiş Denemeleri

Halk Fırkası(CHP) (9 Eylül 1923)

- M.Kemal'in 8 Nisan 1923'te açıkladığı 9 Umde(İlke) Halk Fırkasının esasını oluşturdu.
- Müdafaa-i Hukuk Grubu üyelerinden meydana gelen siyasi oluşum 1923'te Halk Fırkası olarak kuruldu.
- Kurucusu **Mustafa Kemal Paşa**'dır.
- İlk genel sekreteri **Recep Peker**'dir.
- Cumhuriyetin ilanından sonra Cumhuriyet Halk Fırkası adını aldı.
- 1935'te Cumhuriyet Halk Partisi adını aldı.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk siyasi partisidir.
- İnkılaplar bu parti öncülüğünde gerçekleştirildi.
- 1923-1950 yılları arasında iktidarda kaldı.
- Partinin ilk kurultayı olarak Sivas Kongresi kabul edilir.
- Partinin 1927 yılında yapılan ikinci kurultayında M.Kemal Paşa, Yeni Türk Devleti'nin kuruluş aşamalarını Nutuk adlı eserinde anlatmıştır.
- 1931'de Atatürk ilkeleri parti programına girmiştir.
- 1931'de yapılan düzenlemeyle kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınması ile iki dereceli seçim sisteminden tek dereceli seçim sistemine geçilmesi benimsendi.
- Beşinci kurultayında CHP içinde "Müstakil Grup" oluşturulmuştur.

Terakkiperver(İlerici) Cumhuriyet Fırkası (17 Kasım 1924)

- Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Refet Bele, Adnan Adıvar, Ali Fuat Cebesoy'un kurucular arasında yer aldığı bu parti Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk muhalefet partisidir.
- İlk taşra şubelerini Urfa'da açmıştır.
- Liberal ekonomiyi-serbest piyasa- savundu.
- Dini inançlara saygılı bir parti olduğunu vurguladı.
- Devlete ait çiftliklerle arazilerin topraksız köylülere dağıtılması gerektiğini savundu.
- Tek dereceli seçim sisteminin uygulanmasını savundu.
- Yerinden yönetim(Adem-i Merkeziyetçilik) savundu.
- Cumhurbaşkanı'nın aynı zamanda parti başkanı olamayacağını savundu.
- Şeyh Sait İsyanı ile ilgili olduğu iddiası ile 5 Haziran 1925'te kapatıldı.

Ordunun Siyasetten Ayrılması(19 Aralık 1924)

Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde milletvekilliği ve askerlik görevleri dönemin olağanüstü koşulları gereği tek bir kişide toplanabiliyordu. Savaş bittikten sonra iki vasfın tek bir kişide olmaması gerektiğini savunan M.Kemal 30 Ekim 1924'te kendisine bağlı komutanların vekillikten ayrılımlarını istedi. Böylece bazıları vekillikten bazıları askerlikten ayrılmışlardır. Bu gelişme Atatürk'ün cumhuriyetçilik ilkesi ile ilgilidir.

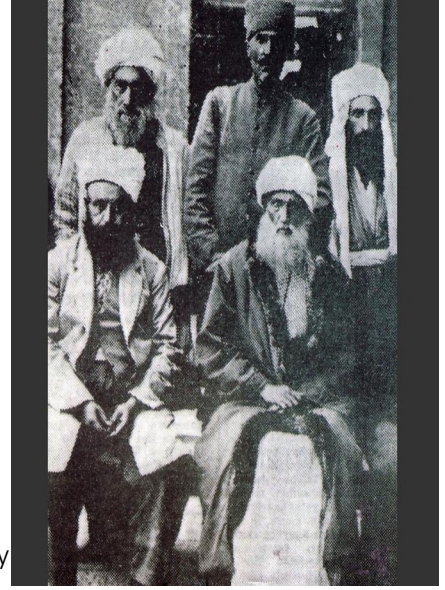
➤

Beyaz sakallı kişi Şeyh Sait.

Şeyh Sait Ayaklanması (13 Şubat 1925)

Şeyh Sait, Doğu Anadolu'da yaşayan aşiretlerden Zaza kökenli olup Nakşibendî tarikatının Hâlidîyye koluna mensuptur. Kürtler'le Zazalar arasında yaygın olan Kâdirî tarikatı yerine Osmanlı Devleti'nin merkeziyetçiliğini destekleyen Nakşibendî tarikatı II. Mahmud'dan itibaren bölgede kök saldı. Bu tarikata mensup şeyhler halkı âdeta merkezî hükümetin temsilcileri gibi, hatta daha da fazla etkilemeye başladı. Diğer taraftan sınırlı da olsa 1908'den itibaren milliyetçi eğilimler gösteren faaliyetler de mevcuttu ve her iki hareket 1920'lerde canlılığını korumaktaydı.

Buna karşılık Millî Mücadele'nin ardından Ankara merkezli bir devlet olarak ortaya çıkan Türkiye Cumhuriyeti, merkezî otoritesini sağlamayı ve geleneksel yapıdan uzaklaşan modern inkılâplar yapmayı arzu ediyordu. Nitekim Cumhuriyet'in ilânından sonraki faaliyetler merkezde ve taşrada hem taraftar hem de muhalifler oluşturdu. Bir taraftan eski imtiyazlarını kaybetme endişesi içinde olan yerel yapılar, diğer taraftan ümmeti temsil ettiği kabul edilen hilâfetin ilgası, müslüman coğrafyasının pek çoğunda olduğu gibi Doğu Anadolu'da da olumsuz yankılar uyandırdı. 13 Şubat 1925 tarihinde başlayan Şeyh Said isyanı, Türkiye'nin iç siyasî yapılanması yanında uluslararası ilişkilerine de yansıtacak sonuçlar doğurdu. İsyanın çıkması ve gelişmesi dönemin karmaşık iç ve dış problemleriyle paralellik arzettiğinden bugüne kadar gerçek sebepleri karanlıktakalmıştır. Ayaklanmanın başlaması ise tamamen kendi kontrolü dışında ya âni gelişmelere paralel ya da kendi bilgisi dahilinde olmayan dış etkilerle meydana geldi. Nitekim birçok kaynaktan olayların, Şeyh Said 13 Şubat tarihinde Piran'a geldiğinde orada bulunan jandarmaların tutukluluk kararı bulunan bazı kişileri yakalamak istediği için patlak verdiği kaydedilmektedir. Tutuklamaların en azından kendisi orada iken yapılmasını istemeyen ya da engelleyenlere de mani olamayan Şeyh Said, -daha sonra savunmasında da söylediği gibi- kendisini âdeta hadiselerin akışına terketti. Beraberindeki kuvvetler mülki yetkilileri ve jandarmayı esir aldı. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bazı vilayetlerin de yönetimini almaya çalıştı. Bölgedeki ordu birlikleri başarılı olamayınca Diyarbakır'a geri çekildi. Bir gün sonra 24 Şubat'ta Elazığ da isyancıların eline geçti. Durumu aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisi Umumi Heyeti'ne anlatan Başbakan Ali Fethi Bey (Okyar) meseleyi "dinî kisveli bir isyan" şeklinde nitelemekle birlikte yerel bir hareket olarak da gördüğünü, idarî önlemler ve bölgesel bazı tedbirlerle çözüleceği kanaatini dile getirdi. İçişleri bakanı olan Recep Peker ise aksini düşündüğünden kabinede ihtilâf baş gösterdi. Böylece gerek kendisine muhalif olanlar, gerekse bu isyanı Türkiye'de inkılâplara karşı bir tavır olarak algılayan bazı siyasetçiler, baskı yaparak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 25 Şubat tarihli oturumunda meclisin daha önce çıkardığı Hıyânet-i Vataniyye Kanunu'nun 1. maddesine "dinî istismarı engelleme"yi hedefleyen bazı ilâveler yaptılar.

İsyanın genişlemeye devam etmesi ve başbakanın sert tedbirler almaması Ankara'da ciddi bir endişe yarattı ve tartışmalar cumhurbaşkanına bildirildi. 2 Mart 1925'te toplanan kabinede yapılan uzun bir müzakerenin ardından Başbakan Ali Fethi Bey istifasını cumhurbaşkanına sundu; Mustafa Kemal 3 Mart'ta İsmet Paşa'yı yeni hükümeti kurmakla görevlendirdi. Ertesi gün hükümeti kuran İsmet Paşa'nın, bu isyan karşısında devlet otoritesinin teyidi için sert tedbirler alacağını ve Şark İstiklâl mahkemelerini kuracağını ifade eden programı kabul edildi ve büyük çoğunlukla güvenoyu aldı. Ayrıca ek tedbir olarak muhtemel muhalefet hareketlerini engellemek amacıyla 1929 yılına kadar yürürlükte kalacak olan **Takrîr-i Sükûn** Kanunu teklif edildi ve 22 ret oyuna karşılık 122 oyla kabul edildi. Öte yandan Şeyh Said isyanı devam ediyordu ve hedefte Diyarbakır vardı.

İsyancılar 7 ve 8 Mart'ta üç koldan Diyarbakır'a saldırdılar, bu saldırılar bizzat Şeyh Said tarafından yönetildi. Ancak saldırı başarılı olmadı ve isyan gerilemeye başladı. Zira Şeyh Said aşiretlerden beklediği desteği alamadığı gibi kendi kuvvetlerine de hâkim olamıyordu. Düzensiz biçimde hareket eden ve imkân bulduğunda yağmaya da yönelen isyancılar neticede başarı kazanamadı. Hükümet yaptığı hava harekâtı yanında bölgeye hızlı bir şekilde askerî kuvvet sevketti. Mart ayı sonunda ve nisanın ilk haftalarında ordu birliklerinin gerçekleştirdiği harekâtla isyancıların büyük bölümü Çapakçur bölgesinde yenilgiye uğratıldı. Şeyh Said geri çekildiyse de 15 Nisan'da Muş ile Varto arasındaki Çarınçur köyünde yakalandı. Şeyh Said ve arkadaşları 26 Mayıs'ta Şark İstiklâl mahkemeleri tarafından Diyarbakır'da yargılanmaya başlandı. Şeyh Said ifadesinde, isyanın önce tasarlanmış bir hareket olmadığını, kendiliğinden geliştiğini, amacının Diyarbakır'a kadar gidip orada ulemâ ile birlikte şer'î kanunların uygulanmasının gerekliliğini Ankara'ya bildirmek olduğunu söyledi. 28 Haziran'da mahkeme kendisiyle birlikte kırk altı kişinin idamına karar verdi ve karar ertesi gün hemen infaz edildi.

Şeyh Said'in, Şer'îyye ve Evkaf Vekâleti'nin kaldırılmasıyla bölgedeki medrese ve tekkelerin geleceği, Nakşî-Hâlîdîler'in etkinliği ve imtiyazlarının azalacağı, destek veren aşiretlerin geçmişteki kısmî özerkliklerinin sarsılacağı gibi endişelerle isyan etmiş olacağı düşünülebilir. Ancak Şeyh Abdülkadir gibi bazı Kürt liderleriyle ilişkisine rağmen isyanda doğrudan Kürtler'e dayalı müstakil bir devlet kurma veya otonomi elde etme amacının güdüldüğünü söylemek için yeterli delil bulunmamaktadır. Fakat zaman içinde bu fikirlerin yeşermesine de katkı sağladığı kabul edilmelidir.

Şeyh Said isyanı iç politikada sertlik yanlısı olanların işine yaramıştır. Özellikle bir üyelerinin Şeyh Said isyanı ile ilişkisi, ayrıca siyasî programlarında yer

alan dinî düşünce ve inançlara saygılı oldukları ifadesi dikkate alınarak yeni filizlenmekte olan çok partili hayatın öncüsü Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasına ve Urfa şubesinin sorumlusu emekli yarbay Fethi Bey'in beş yıl hapsine sebep olmuştur. Ayrıca Takrîr-i Sükûn Kanunu'na dayanarak pek çok gazeteci ve muhalif tutuklanmıştır. Görev süresi 1927 yılına kadar devam eden Şark İstiklâl mahkemeleri pek çok idam ve mahkûmiyet kararı vermiş, böylece tek parti iktidarının muhalefetsiz olarak uzun yıllar sürmesinin önü açılmıştır. Dış politika yönünden ise normalleşme seyri gösteren Türkiye-İngiltere ilişkileri

zedelenmiştir. Her ne kadar 1926 yılında Türkiye, İngiltere ve Irak'la bir dostluk antlaşması imzalamışsa da antlaşma maddelerinin çoğunun sınır meselesi ve Kürtler'le ilgili olması soruna iki tarafın da yaklaşımını göstermesi bakımından manidardır. Şeyh Said isyanının Musul meselesi yüzünden İngilizler tarafından tertip edilerek desteklendiği iddiaları için yeterli delil yoksa da isyan sonrası ortaya çıkan neticelerin bu amaca hizmet ettiği âşikârdır.

➤

- Yeni rejimden memnun olmayanlar tarafından çıkarıldı.
- Yapılan inkılaplardan rahatsızlık duyulması,
- İleriki zamanlarda Kürt devleti kurma düşüncesine sahip insanlar için gündeme getirilen bir malzeme olmuştur.
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın Adem-i Merkeziyeti savunması ve dini inançlara saygılıyız propagandası yapması da isyan üzerinde etkilidir.
- İngilizler Musul konusunda gündeme getirip koz olarak kullanmışlardır.
- Bu isyan laik cumhuriyet rejimine karşı çıkan ilk isyandır.

- Laikliğin yerleşmediğinin kanıtıdır.
- İsyanın Sonuçları:
- İsyanı bastırmayınca Fethi Okyar Hükümeti istifa etti ve yerine İsmet Paşa Hükümeti kuruldu.
- Halkı ayaklanmalara teşvik eden kişiler **Hıyanet-i Vataniye** kapsamına alınarak cezalandırılmıştır.
- **Takrir-i Sükun Kanunu** çıkarıldı. (4 Mart 1925):
 - Hükümete, cumhuriyet rejimini yerleştirmek amacıyla, gerekli önlemleri alması için özel yetkiler verildi.
 - Buna göre inkılap ve rejimin eleştirilmesi yasaklanmıştır.
 - 4 Mart 1929'da yürürlükten kaldırıldı.
- Bölgesel sıkı yönetim ilan edildi.
- İsyan bölgelerinde İstiklâl Mahkemeleri(Ankara, Diyarbakır) kuruldu.
- Musul'a askeri bir sefer gerçekleştirilememiş. İngilizler amaçlarına ulaşmıştır.
 - 1926 Ankara Antlaşması ile Musul, İngiltere'nin mandasındaki Irak'a bırakılmıştır.
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatıldı.-1925-
- Demokrasi ve çok partili yaşam için vakit şartların olgunlaşmadığı görülmüştür.
- 29 Ekim'in Cumhuriyet Bayramı olarak kutlanması 19 Nisan 1925'te yasalaşmıştır.

Mustafa Kemal Paşa'ya Suiast Girişimi (15 Haziran 1925)

Rejime ve inkılaplara tepki gösteren Ziya Hurşid ve tarftarları Batı Anadolu gezisinde olan M.Kemal'e İzmir'de suikast düzenlemeyi planlamış ancak başarılı olamamıştır. Giritli Şevki'nin ihbarıyla sonuçsuz kalmıştır. Terakkiperver Partisi yanlıları suikast iddiası ile yargılandılar. Delil yetersizliğinden serbest bırakıldılar. M.Kemal Paşa'nın olaya tepkisi: "Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar olacaktır." demek olmuştur. Bu olay M.Kemal Paşa'nın şahsında cumhuriyet rejimine yapılmış bir saldırdır. İstiklâl Mahkemeleri son kez bu olaydan sonra kurulmuştur.

➤

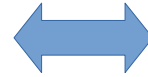
➤ Other image disappeared.

➤

➤

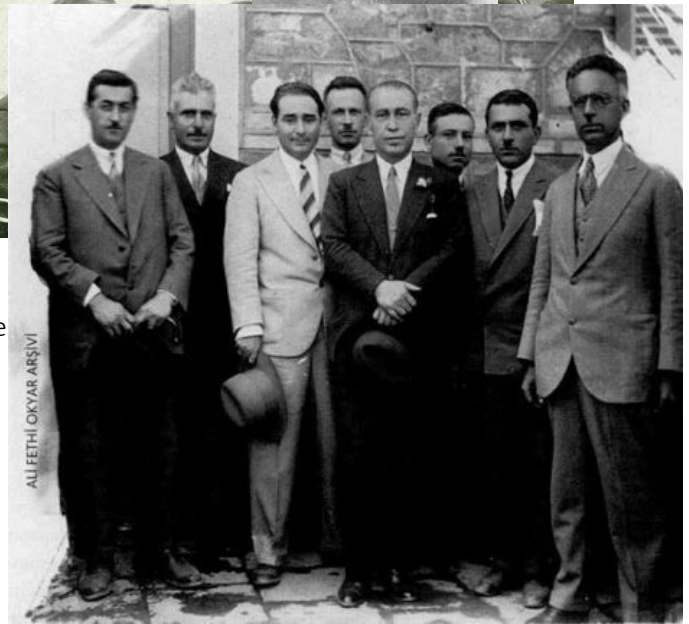
➤

➤

Serbest Cumhuriyet Fırkası(12 Ağustos 1930)

- 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın Türkiye'yi de olumsuz etkilemesi ve tek partinin sorunları çözmede yetersiz kalması sonucunda muhalif bir partinin kurulması kararlaştırıldı. Serbest Cumhuriyet Fırkası adıyla 12 Ağustos 1930'da kuruldu. Kurucusu **Ali**

Fethi Okyar Bey'dir. Nuri Conker, Mehmet Emin Yurdakul, Ağaoğlu Ahmet ve M.Kemal Paşa'nın kız

kardeşi **Makbule Atadan** partinin kurucuları arasında yer alır. Partinin kurulmasında M.Kemal'in teşvikleri etkili olmuştur. Fethi Okyar'dan laiklik ve cumhuriyetçilik ilkelerinden taviz verilmemesini istemiştir.

- Ekonomide liberalizmi savundular.
- Tek dereceli seçim sistemini savunmuştur.
- Kadınlara siyasi hakların verilmesini savunmuştur.
- Parti cumhuriyetçi ve milliyetçi esaslara bağlı kalacaktı.
- Vergiler halkın gücüne göre belirlenecekti.
- Paranın değerini koruyan tedbirler alınacaktı.
- Teşvik-i Sanayi Kanunu tümüyle uygulanacaktı.
- Limanlardaki tekelleri uygulamalar kaldırılacaktı.
- Yabancı sermayeye izin verilecekti.
- Partiye rejim ve inkılap karşıtı olanların sızdığını gören Fethi Okyar partisini 17 Kasım 1930'da kapatmıştır.
- Serbest Cumhuriyet Fırkasının kendini feshetmesiyle çok partili hayata geçişin ikinci denemesi de başarısızlıkla sonuçlandı.

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurucusu Ali Fethi Bey, fırkanın Aydın teşkilatı başkanı Adnan Menderes ve diğer teşkilat üyeleri ile beraber (1930).

Menemen Olayı(23 Aralık 1930)

- İzmir'in Menemen ilçesinde kendisini mehdi ilan eden **Derviş mehmet** öncülüğünde çıkmıştır. Yedek subay Kubilay(Mustafa Fehmi), bekçi Hasan ve Şevki şehit edildi. Olay askeri birliklerin müdahalesiyle bastırıldı. Bir aylık sıkı yönetim ilan edildi. Suçlu bulunanlar Divan-ı Harp'te yargılandı. Bu olayda Fahrettin Altay Sıkıyönetim Komutanlığına, Mustafa Muğlalı ise Divanı Harp Reisliğine getirildi. Laik cumhuriyet rejimine yönelik ikinci isyandır. Laikliğin yerleşmediğinin kanıtıdır. Bu olaydan sonra çok partili hayata geçiş ertelendi. 1946 yılına kadar devlet tek parti ile idare edildi(CHP). Toplumun henüz çok partili yaşama hazır olmadığı anlaşıldı.

Kadınlara Siyaset Hakkının Verilmesi

- 1930'da belediye seçimlerine katılma hakkı verildi.
- 1933'te muhtarlık seçimlerine katılma hakkı verildi.
- 1934'te milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanındı.
- Türk kadını ilk kez 1935 genel seçimlerine katılmıştır. Bu seçimle Meclise 17 kadın milletvekili girmiştir.
- Kadınlara siyasi hakların verilmesi Atatürk'ün cumhuriyetçilik ve halkçılık ilkeleriyle ilgilidir.
- Türkiye'nin ilk kadın tiyatro oyuncusu Afife Jale'dir. Selahattin Pınar ile evlenmiştir. Selahattin Pınar kendisine "*Bir Bahar Akşamı Rastladım Size*" adlı eseri ve birkaç eseri onun için yazmıştır. Ancak zamanında zararı yeni keşfedilmiş morfini doktoru baş ağrısı için reçete etmiş, kullanmış, bağımlılığından kurtulamamış. Böylece bağımlılık yüzünden hem evliliği hem de hayatı son bulmuştur. Dr. Pakize İzzet Tarzi(solda) ilk kadın doğum uzmanıdır.

➤ Sabiha Gökçen ise ilk kadın pilotur.

➤

➤

➤

➤

Hukuk Alanında Yapılan İnkılaplar

Medeni Kanun'un Kabulü (17 Şubat 1926)

- Osmanlı'da erkeğin üstünlüğüne dayanan bir sistem vardı. Laik hukuk anlayışı bu duruma tersti. Osmanlı'da dini kurallara göre hazırlanmış Mecelle, Türkiye Cumhuriyeti'nin medeni kanunu oluşturmazdı. Bu yüzden Avrupa'da düzenlenen kanunlar incelenerek, İsviçre Medeni Kanunu'nun kabulüne karar verildi. İsviçre Medeni Kanunları:
 - Avrupa'da düzenlenen en yeni kanundu.
 - Sorunlara akılcı ve pratik çözümler getiriyordu.
 - Kadın-erkek eşitliğine dayanıyordu.
 - Laikti.
 - Esnekti.
 - Bu kanun ile:
 - Kadın-erkekler hak, miras, şahitlik bakımından eşitlendi.
 - Kadınlar boşanma hakkı, istedikleri işte çalışma hakkı verildi.
 - Velayet hukuku düzenlendi.
 - Tek eşli evlilik getirildi.
 - Evlenmede eşlerin isteği esas alındı.
 - Evlilikte yaş sınırı getirildi.
 - Modern Türk ailesi oluşturuldu.
 - Resmi nikah zorunluluğu getirildi.
 - Azınlıkların özel hukuk alanına ilişkin farklı konum ve durumları – Patrikhanenin mahkeme kurma yetkisi- sona erdi.
 - Mecelle yürürlükten kaldırıldı.
 - Hukukta birlik sağlandı.
 - Daha sonraki değişikliklerle Türk kadını evlendikten sonra soyadlarını kullanabilme, ve evlilik sonrası elde edilen malların ortak kabul edilmesi haklarını da elde etti.
 - Medeni Kanun ile kadınlar sosyal ve toplumsal haklar elde etmiştir. Siyasi haklar değil.
 - Medeni Kanun'un kabulü Atatürk'ün **laiklik, halkçılık** ve **inkılapçılık** ilkeleriyle ilgilidir.
 - Daha sonra uyarlanan kanunlar;

➤ 1926	➤ İtalya	➤ Ceza Kanunu
➤ 1926	➤ İsviçre	➤ Ticaret Kanunu ve Borçlar Kanunu
➤ 1929	➤ Almanya	➤ Ceza Muhakemeleri Kanunu ve Deniz Ticaret Kanunu
➤ 1929	➤ Fransa	➤ İdare Hukuku
➤ 1932	➤ İsviçre	➤ İcra ve İflas Kanunu

Bozkurt-Lotus Olayı(1926)

- Fransız bayrağını taşıyan Lotus gemisi ile Türk bayrağını taşıyan Bozkurt adlı yük gemisi 2 Ağustos 1926'da Midilli Adası yakınlarında çarpıştı. Bu davada Türkiye'yi **Mahmut Esat Bozkurt** Lahey Adalet Divanında başarıyla savundu. Türkiye haklı bulundu.

Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İnkılaplar

- Osmanlı'da eğitim Sıbyan mehtebleri ve medreselerde yapıldı.
- Fatih Zamanında Sahn-ı Seman medreseleri açıldı.
- Kanuni zamanında Süleymaniye Medreseleri açıldı.
- 17.yy'dan itibaren medreselerde bozulmalar meydana gelmiş ve sadece dini bilimler okutulmaya başlandı.
- 18.yy'dan itibaren Batı'yı örnek alan teknik okullar açtı.
- 19.yy'dan itibaren Batı'ya öğrenci gönderilmeye başlandı. Gayrimüslümler kendi okullarını açma imkanı buldu. Bu durum da kültür çatışmasına ve ikililiğe yol açmıştır.
- Eğitim programları:
 - Bilimsel, uygulanabilir olmalı.
 - Birlik sağlanmalı
 - Fırsat eşitliği olmalı
 - Yaygınlaştırılmalı ve kolaylaştırılmalıdır.
- Atatürk eğitim politikasını iki temele dayandırdı: Milli ve Çağdaş olması.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu(3 Mart 1924)

- Yeni Türkiye'nin büyük bir kültür hamlesidir.
- Ulusal kültür birliğinin sağlanması için ortam hazırlanmıştır.
- Medreseler kapanma sürecinde girmiş.
- Dini esaslara dayalı eğitim anlayışının terk edilmesi açısından önemlidir.
- Bütün eğitim-öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır.
- İlahiyat Fakltesi, İmam ve Hatip Okulları açılmıştır.
- Eğitime laik bir karakter kazandırıldı.
- Bu kanun ile ilgili teklif İzmir milletvekili Vasıf Bey tarafından sunuldu.
- Atatürk'ün; laiklik, milliyetçilik ve halkçılık ilkeleri ile ilgilidir.
- Medreseler 11 mart 1924'te kapandı.

Maarif Teşkilatı Hakkındaki Kanun(2 Mart 1926)

- Eğitim sistemi mikki olacak şekilde, ilk ve orta öğretim programları belirlendi.
- Eğitim hizmetleri çağdaş hale getirildi.
- Eğitim hayatı; ilk, orta ve lise öğretim kurumları şeklinde yapılandırıldı.
- Okul açılması Milli Eğitim Bakanlığı'nın iznine bağlandı.
- Müfredat programları halkın ihtiyaçlarına cevap verecek şekle getirildi.
- Öğretimde, ulusalcılık, bütünlük, çağdaşlık, bilimsellik, laiklik ilkeleri benimsendi.
- Ders müfredatının belirlenmesinde ABD'li John Dewey'den faydalanıldı.

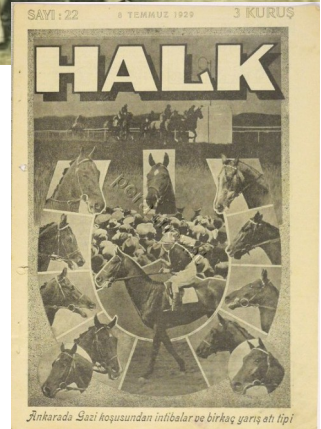
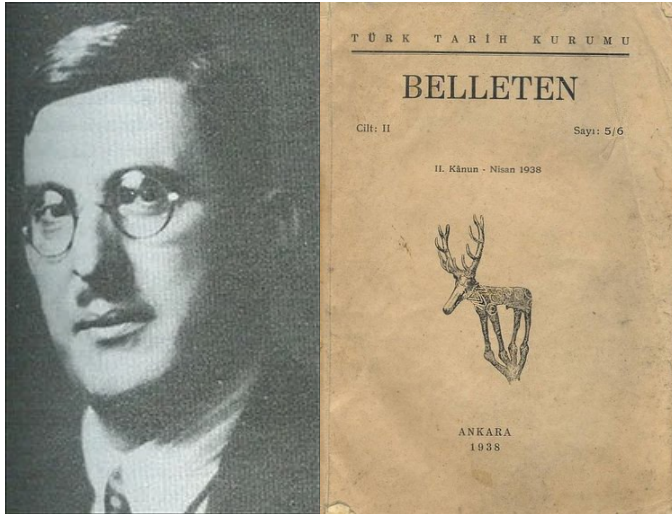

- Bu arada ticaret hayatında Türkçe kullanılması kararlaştırıldı. 1927'de sokak adları Türkçeleştirildi.

Türk Harflerinin Kabulü(1 Kasım 1928)

- Arap alfabesinde Türkçe'ye uymayan birçok harf bulunuyordu. Türkçe'nin ifadesinde yeterli değildi. Bu da eğitim öğretim sürecini zorlaştırıyordu. 1 Kasım 1928'de Latin Alfabeti kabul edildi. 24 Kasım 1928'de "Başöğretmen" ünvanını aldı. Bu yüzden her yıl 24 Kasım Öğretmenler günü olarak kutlanmaktadır.
- Okuma-yazma kolaylaştı. Okur-yazar oranı arttı.
 - Türk kültürü gelişti.
 - Dilde reform yolu açıldı. Türkçeleştirme akımı hız kazandı.
 - Batı medeniyeti ile ilişkilerin gelişmesini sağladı.
 - Basılan kitap sayısı arttı.
 - Yazı dili ile konuşma dili arasındaki uyumsuzluğu giderdi.
 - Arap kültrünün Türk kültürü üzerindeki etkisi kırılmıştır
- Halk arasında okur-yazar oranını arttırmak için 1928'de Millet Mektepleri açıldı. Bu okulları bitirenlerin pratik yapması ve öğrenimdiklerini kalıcı kılmaları için "Halk Mecmuası" isimli derginin çıkarılması kararı alındı.
-
- Türk harflerinin kabulü Atatürk'ün milliyetçilik, laiklik, inkılapçılık ve halkçılık ilkeleriyle ilgidir.
- Millet mekteplerinin açılması ise Atatürk'ün halkçılık ve milliyetçilik ilkeleriyle ilgidir.
-

Tevfik Bıyıkoglu

Türk Tarih Kurumunun Kurulması(15 Nisan 1931)

- Osmanlı'da ulusal bir tarih anlayışı yoktu. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda tarih anlayışı da ulusal bir yapıya geçti. Eski Türk tarihini ortaya çıkarmak amacıyla bu kurum kurulmuştur.

- Türk Tarih Kurumunun süreli araştırma yayını olan ve ismi Atatürk tarafından verilen dergi **Belleten**'dir. Türk Tarih Kurumunun ilk başkanı ise **Tevfik Bıyıkoglu**'dur. Türk Tarih Kurumunun kurulması Atatürk'ün doğrudan milliyetçilik ilkesiyle ilgilidir.
- Ümmetçi ve hanedancı tarih anlayışından milli tarih anlayışına geçmek, Türklerin sarı ırktan geldiğine dair iddiaları çürütmek, Türklerin dünya tarihine katkılarını ortaya çıkarmak, ulusal tarih anlayışını geliştirmek, uygarlığın tüm insanlığın ortak malı olduğunu savunmak açılmasının nedenleri olmuştur.

Türk Dil Kurumunun Kurulması(12 Temmuz 1932)

- Toplum hayatında kullanılan dilin toplumun gerçek anlamda bağımsızlığının bir göstergesi olduğuna inanan Atatürk, Türk dilinin gelişmesini sağlamak ve yabancı dillerin etkisinden arındırmak amacıyla Türk Dil Kurumunu kurmuştur. Türk Dil Kurumunun ilk başkanı ise edebiyatçı ve aynı zamanda milletvekili **Samih Rifat**'tır.
- Türk Dil Kurumu'nun kurulması Atatürk'ün milliyetçilik ve halkçılık ilkeleri ilgilidir. M. Kemal ayrıca Türkiye İş Bankası'ndaki hissesinin bir bölümünü miras olarak Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumuna bırakmıştır.

